

в процесі його еволюції відкрилася можливість для широкого міжнародного та міжконфесійного діалогу та інтеграційного процесу, водночас представники ЄС неодноразово наголошували на тому, що враховують значення, яке мали юдаїзм та іслам для розвитку європейського соціокультурного простору.

Загалом Євросоюз, намагаючись зайняти нейтралітет у відношенні до церков та релігійних організацій, відзначається високим рівнем секуляризації, а тому спрямований не стільки на утвердження якогось одного типу церковно-державних відносин, як на розбудову системи відносин з різними організаціями громадянського суспільства. Діалог з церквами, релігійними і філософськими спільнотами, зауважує Г. Робберс, заснований на принципах, схожих з принципами діалогу з організаціями громадянського суспільства [7, с. 712]. Церкви і релігійні спільноти не мають піддаватися дискримінації чи обмеженням, позаяк вони є такою ж невід'ємною частиною громадянського суспільства, як спільноти та спілки засновані на цивільних секулярних началах. Ця інтенція у діяльності ЄС, хоч і має на меті вирішення суто правових аспектів функціонування громадянського суспільства, все ж відіграє важливе значення в процесі розвитку церковних організацій.

Таким чином, по-перше, норми міжнародного права у своїй сукупності розглядають проблеми свободи совісті як право особи на свободу прояву своїх переконань в суспільстві. В даному випадку ми не беремо до уваги традиційні абстрактні гасла про свободу ідей, свободу думки, оскільки на особистісному рівні вони цілком можуть бути вільними. По-друге, сучасні держави світу в реалізації гарантій свободи совісті зустрічаються з численними проблемами, які свідчать про те, що внутрішньодержавна практика, поки що не відповідає декларованим законам, що зжиті проблеми міжконфесійних конфліктів, поділу людей за релігійною ознакою. Живучими виявилися традиції пріоритетного ставлення держави до однієї з конфесій. З великою пересторогою сприймається на міжнародному рівні, і особливо на державному рівні, діяльність організацій вільнодумних і атеїстів. У зв'язку з цим, важливо, на наш погляд, розглянути більш детально взаємини держав Європи з релігійними організаціями, виявивши щось спільне і особливе, що характерно для державно-церковних відносин провідних західноєвропейських країн і що враховує і міжнародні правові норми і історію, культуру, традиції, звичаї і релігію народів у розвитку цих відносин.

Список використаних джерел

1. Брільо Ф. М., Мирабелли Ч., Онида Ф. Религии и юридические системы. Введение в сравнительное церковное право / Ф. М. Брільо, Ч. Мирабелли, Ф. Онида; Пер. с ит. – М.: Библиейско-богословский институт св. апостола Андрея, 2008. – 437 с.
2. Договір про запровадження Конституції для Європи (проект) (2003/C169/01) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_647?test=XNLMf5x.Jg76FwZi8497wwHI4xss80msh8le6
3. Договор о Европейском Союзе (Маастрихт, 7 февраля 1992 года) (текст с изменениями и дополнениями от 13 декабря 2007 года) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_029
4. Документы II Ватиканского собора. – Paoline, 2004. – 710 с.
5. Лобье П. Три града. Социальное учение христианства / Пер. с франц. Л. Торчинского. – СПб.: «Алетейя», 2001. – 412 с.

6. Православие и экуменизм: Документы и материалы 1902–1998. – М.: МФТИ, 1999. – 394 с.

7. Робберс Г. Государство и церковь в Европейском Союзе) / Г. Робберс // Робберс Г. (сост.) Государства и религии в Европейском Союзе. – М.: Институт Европы РАН, 2009. – С.701–717.

8. Хартия основных прав Европейского Союза. Торжественная прокламация (Ницца, 7 декабря 2000 года) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_524

References

1. Brol'о F. M., Mirabelli Ch., Onida F. Religii i juridicheskiye sistemy. Vvedeniye v sravnitel'noye tserkovnoye pravo / F. M. Brol'о, Ch. Mirabelli, F. Onida. – М.: Bibleysko-bogoslovskiy institut sv. apostola Andrey, 2008. – 437 s.
2. Dogovor pro zaprovadzhennya Konstytucii' dlja Jevropy (proekt) (2003/C169/01) [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_647?test=XNLMf5x.Jg76FwZi8497wwHI4xss80msh8le6
3. Dogovor o Yevropeyskom Soyuze (Maastrikht, 7 fevralya 1992 goda) (tekst s izmeneniyami i dopolneniyami ot 13 dekabrya 2007 goda) [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_029
4. Dokumenty II Vatikanskogo sobora. – Paoline, 2004. – 710 s.
5. Lob'ye P. Tri grada. Sotsial'noye ucheniye khristianstva / Per. s frants. L. Torchinskogo. – SPb.: «Aleteyya», 2001. – 412 s.
6. Pravoslaviye i ekumenizm: Dokumenty i materialy 1902–1998. – М.: МФТИ, 1999. – 394 s.
7. Robbers G. Gosudarstvo i tserkov' v Yevropeyskom Soyuze) / G. Robbers // Robbers G. (sost.) Gosudarstva i religii v Yevropeyskom Soyuze. – М.: Institut Yevropy RAN, 2009. – С.701–717.
8. Khartiya osnovnykh prav Yevropeyskogo Soyuz. Torzhestvennaya proklamatsiya (Nitsta, 7 dekabrya 2000 goda) [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_524

Melekhova O. S., competitor of the Department of Cultural Studies of the National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), 2609melekhova@ukr.net

The church and process of European integration

The formation of the European Union was a new milestone in the development of the European integration process, as the result of a social contract formed an over-state formation, with functions similar to those that at one time ensured the national state. The emergence of a new political and socio-cultural space has led to a new stage in the development of church-state relations, since the church, which appeared as supranational and supra-state education, came into seemingly equivalent to their supranational and supra-state discourse. As a result of this, the preservation of the separation model of church-interstate relations was closely linked to a distinct social partnership on the international scene, since in this context the church could become a representative of interests that went beyond the boundaries of the state, since religious identities united people with supranational values. By representing the interests of the religious community at the international level, churches have played a prominent role in the political life of the European Union.

Keywords: religion, European Union, state-church relations, human rights, social partnership.

* * *

УДК 329+274(477)

Мазур Г.І,

аспірант відділу гуманітарної безпеки,
Національний Інститут стратегічних досліджень
(Україна, Київ), gileya.org.ua@gmail.com

ІДЕОЛОГІЯ ЄВРАЗІЙСТВА В УКРАЇНСЬКОМУ ПРОТЕСТАНТИЗМІ

Якщо західні протестанти і неопротестанти, проповідуючи про «вселенське християнське братство», в такий спосіб є носіями постмодерної глобальної

¹ Науковий керівник: провідний науковий співробітник Національного Інституту стратегічних досліджень, Заслужений діяч науки і техніки України, кандидат філософських наук, доцент Здіорук Сергій Іванович.

культури, виступають пропагандистами вестернізації світу, то місіонери з пострадянських країн, об'єднуючись в різного роду євразійські інститути, семінарії, союзи, місії, служіння, конференції, об'єднання, зорієнтовані на підтримку зв'язків на рівні колишнього СРСР, а відтак на розбудову імперськості Росії – Росії як Євразії, «Росії–Євразії».

Ключові слова: протестантизм, євразійство, Росія, Євразія, СРСР, Україна.

Сучасний протестантизм – один із лідерів руху до глобалізації світу. І якщо глобалізаційні тенденції на рівні світового протестантизму проявлені у скасовуванні національних кордонів церков, в об'єднанні у трансконтинентальні союзи та транснаціональні місії, то в межах пострадянського простору це виражене у створенні міжнародних євразійських міжцерковних проєктів – різного роду євразійських союзів чи слов'янських місій. Глобалізаційні процеси сприймаються протестантами як підмога в їх остаточному виході за національні й етнокультурні рамки, як реалізація новозавітного прагнення християнства до вселенськості. Згідно з матеріалами Лозаннського руху, «жива демонстрація Євангелії в Церкві завжди буде протикультурною. Вона включає в себе відмову від етнічного поділу як етнічної переваги» [1]. Але якщо західні протестанти і неопротестанти, проповідуючи про «вселенське християнське братство», в такий спосіб є носіями постмодерної глобальної культури, виступають пропагандистами вестернізації світу, то місіонери з країн, так званого «близького зарубіжжя», об'єднуючись в якісь євразійські інститути, семінарії, союзи, місії, служіння, конференції, об'єднання, зорієнтовані на підтримку зв'язків на рівні колишнього СРСР, а відтак на розбудову імперськості Росії – Росії як Євразії, «Росії–Євразії».

Лідером міжнародного євразійського руху серед протестантів Росії є голова «Російського Об'єднаного Союзу християн Віри Євангельської» Сергей Ряховській. Останній, активно підтримуючи позицію президента РФ В. Путіна щодо реанімації СРСР, наголошує, що з часом «протестантська російська церква стане дуже важливою складовою частиною російського громадського, соціального, і врешті–решт, політичного життя» [2]. Єпископ С. Ряховській поправу може вважатись основоположником російського політичного протестантизму. У своїх інтерв'ю та виступах, особливо протягом останніх декількох років, він підкреслює, що протестанти взагалі, і очолювані ним п'ятидесятники зокрема, підтримують президента В. Путіна у справі розбудови ним сильного громадянського суспільства і великої Росії як Євразії [3]. Не випадково цей служитель симпатизує ідеологу сучасного російського фашизму і водночас теоретику пропутінської неоєвразійської доктрини Александру Дугіну, називаючи останнього «людиною високого польоту», за те, що той «зміг створити деяку сучасну ідеологію євразійського простору, євразійського світогляду» [2]. «Коли ми реєстрували нашу дуже велику духовну богословську семінарію в 1998 році, – зауважує С. Ряховській, – ми, незалежно від Александра Дугіна, назвали її «Євразійська богословська семінарія християн віри Євангельської». Це одна з кращих семінарій нашої церкви. Тому я за те, щоб працювати разом, разом внести вклад в устрій нової Росії, разом проходити труднощі» [2]. Це «разом» означає не просто всебічну підтримку російським протестантизмом, зокрема

п'ятидесятництвом, неоєвразійської геополітичної доктрини, а те, що, обстоюючи пропутінський курс розвитку Росії, він поступово став дієвою складовою політичного життя країни, за словами російського релігієзнавця Р. Лункіна, «увійшов до вищих ешелонів влади ... у путінський час» [3].

Що стосується протестантів в Україні, то вони, ще з радянського часу, маючи керівні центри своїх конфесій в Росії або входячи вже у пострадянський час до якихось наднаціональних релігійних структур з центрами в Росії, перебувають під потужним російським впливом, а, отже, інерційно становлять частку російського політичного протестантизму і, як наслідок, постають співучасниками пропутінських політичних сил, як у самій Росії, так і за її межами.

У 1999 р. українськими адвентистами був організований в Україні приватний вищий навчальний заклад освіти «Український гуманітарний інститут». Проте вже через декілька років він переорієнтовується на Євразію, стає євразійським за суттю. Подібна метаморфоза відбулась і з «Українським адвентистським теологічним інститутом». Окреме слово про адвентистський телеканал «Надія», в ефірі якого простежується євразійський ідеологічний посыл. Незважаючи на те, що «Надія» поширюється в українському медійному просторі, є загальнонаціональним телеканалом, переважна більшість передач є російськомовними, орієнтованими на російський медійний простір. Російськомовність, євроазійськість, нехтування українською і, як наслідок, байдужість до України серед українських адвентистів викликана здебільшого організаційним фактором, оскільки їхня конфесія в Україні входить у так званий «Євро–Азіатський дивізіон» Церкви християн адвентистів сьомого дня (в якості одного з його «уніонів» як регіонального представництва) з центром у Москві, а останній, підкреслимо, стоїть на засадах пропутінського політичного протестантизму С. Ряховського [3].

У рамках Лозаннського руху в грудні 2011 р. у Москві відбулась перша «Євразійська консультація», названа ще «Москва–Євразія 2011», на якій близько 150 учасників – представники різних деномінацій і церков із 17 країн СНД і Балтії – обговорили і випрацювали стратегію «благівістя на пострадянському просторі» і який (простір), у свою чергу, був визначений «Євразією», «Євразійським простором», під якими відтепер потрібно розуміти територію «колишнього Радянського Союзу». Більше того, у межах цього «Євразійського простору» передбачається створити якщо не єдину на пострадянських теренах протестантську міжцерковну інституцію, то, принаймні, загальнопротестантську спільноту, завдання якої полягатиме у впливі на громадськість, просуванні ідей євразійського єднання в «єдиний організм», цебто ходити про творення у межах пострадянського протестантизму свого «Радянського Союзу». Зазначимо тут принагідно, що серед російських протестантів вже стало традицією у назвах своїх релігійних структур замість прикметника «російський» проставляти «євразійський» чи «євро–азіатський», що саме по собі вказує на те, що російські протестантські організації перебирають на себе керівні функції у межах конфесій, рухів чи служінь. Приміром, російські методисти вже давно перейменували себе на «Методистську Церкву Євразії».

За утворенням на пострадянському просторі протестантських євразійських інституцій стоїть не просто збереження існуючих ще з радянських часів зв'язків, а відродження СРСП бодай на рівні пострадянського протестантизму. Власне, це й є, євразійський «собор народів» по-протестантському. В реалізації протестантського євразійського проекту російський політичний протестантизм здійснює ставку на російськомовних вірян за межами Росії. Проблема допоможе вирішити і програма русифікації віруючих у країнах «близького зарубіжжя», нав'язування російськомовності як в церковному, так і позацерковному середовищах. Наприклад, у нашій країні переважна більшість перекладів Біблії, Нового Завіту, біблійних коментарів, богослужбової літератури друкується і поширюється серед протестантів переважно російською мовою, богослужбові заходи здійснюються, як правило, російською, проповіді здебільшого виголошуються російською, тому більшість протестантів в Україні є, а новонавернені україномовні з часом стають, російськомовними. Російська мова, домінуючи на релігійних заходах, у подальшому стає нормою і в буденному житті. Україномовність, чітка проукраїнська громадянська позиція серед українських протестантів є радше винятком, ніж правилом. Тому більшості протестантів дуже легко прищепити євразійське мислення.

Серед низки сайтів євангельських християн-баптистів в Україні якщо й є україномовні, то опубліковані там матеріали не характеризують позицію цієї конфесії як проукраїнську. У кращому випадку її можна означити, як «ніяку», а в оцінках сучасних суспільно-політичних процесів у державі вона є подібною до тієї, яку обстоюють в УПЦ МП. І хоча український баптизм, подібно до московсько-православних, не визначає Україну (принаймні офіційно) історичною територією Росії, то все ж розуміє її компонентом проросійської «Євразії». Достатньо бодай поверхово переглянути офіційний сайт Всеукраїнського Союзу Церков Євангельських християн-баптистів (ВСЦ ЄХБ), щоб виявити, що Україна там присутня суто географічно. ВСЦ ЄХБ подібну ситуацію пояснює тим, що більшість їхніх віруючих є «вихідцями» із Радянського Союзу, а тому їм, бач, важко бути насправду українськими патріотами. Цитата: «... Віруючим, вихідцям із СРСП, важко бути патріотами, майже неможливо! Бо держава як апарат насильства була дуже жорстокою до віруючих і витіснила з них усе, що могло б бути пов'язано з патріотизмом. Тоді віруючим було природно і властиво вважати себе громадянами неба і протиставляти себе державі» [4, с. 15]. А зараз, у незалежній Україні? Що зумовлює баптистів і понині сповідувати цю, притаманну для радянської дійсності позицію? – Тільки те, що й в Україні вони продовжують бачити той само «апарат насильства», який заважає їм ставати «громадянами неба». Це пояснює, чому Україна розглядається баптистами суто територіально, як частина якоїсь там «Євразії». Наведений висновок про неможливість баптистів бути патріотами України, лише підтверджує це і на думку баптистського керівництва мусить «виправдовувати» російськомовність, проросійські настрої серед віруючих і, таким чином, надалі залишати все без змін.

«Євразія» протестантів чітко окреслюється межами колишнього Радянського Союзу [5], що вже саме по собі означає, що ця територія відповідним чином

буде підпорядкована «єдності політичній» і «єдності внутрішній», згідно з чим усе населення цієї території утворить свій особливий «національний світ» як «союз націй» [6]. Дослідницький центр «Місія Євразія», міжнародним директором якого в Україні є Михайло Черенков, уже кілька років просуває на пострадянському просторі, зокрема й у нашій країні, ідею дрейфу євангельських церков від західних місіонерських моделей до «національних ініціатив» [7]. Під цим розуміється інтеграція євангельських християн на пострадянському просторі в транснаціональну євразійську організацію [8, с. 16].

Подібне суголосьне позиції В. Путіна, який, культивуючи євразійські ідеї, прагне створити «Євразійський союз», який би став не тільки політично-економічним блоком, на зразок Євросоюзу, але водночас втіленням Російської імперії територіально і Радянського Союзу ідейно-політично, цебто уособив нову «Велику Росію» як «Євразію» – «Росію-Євразію». Необхідно наголосити, що за уявленнями євразійців, національних держав у межах «Росії-Євразії» існувати не буде – допустимі лише окремі «національні ознаки» території і до певної міри власна «державна політика» регіонального рівня, оскільки «Євразія» – «це не ґрунт, а майбутній поліконфесійний і поліетнічний, континентальний союз народів і країн, супердержава, суперімперія, рівної якій історія не знала. Ядром цієї імперії повинен стати ... російський народ, ... ядром імперії може стати тільки загальна ідеологія» [9].

Євразійські тенденції з недавнього часу стали притаманними і для неопротестантів України. Традиційно консервативне, закрите від зовнішніх релігійних впливів середовище, нині воно активно розвивається у полі євразійського геополітичного дискурсу. Так, окремі Церкви Христа в Україні (приміром, «Київська Церква Христа») вже стали частиною «Конференції Поклоніння Церков Христа Євразії», увійшли до спільноти «Євразійських Церков Христа». Це означає, що Кремль у своїх геополітичних іграх здійснює ставку на всі релігійні організації, яким, у той чи інший спосіб, можна нав'язати євразійську ідеологію і в такий спосіб перетворити на власних політичних агентів в Україні. Здійснити подібне легко, оскільки практично всі протестантські і неопротестантські громади в Україні суцільно російськомовні, як, зрештою, зрусифікованою є більшість українських протестантів.

Ось, що зауважує про мовну ситуацію в баптистських громадах пастор М. Романюк. «Не секрет, що серед українських баптистів переважає російська мова у богослужбовому вжитку. ... Сьогодні реальність така, що у Києві немає жодної україномовної церкви ЄХБ: ні, вони не ворожі до неї, подекуди звучить українська пісня і, навіть, проповідь якогось заїжджого або переселеного з Західної України проповідника. ... Існує інерція, бо «під руками» лежить готовий (російський – авт.) продукт, а український потрібно творити» [10].

Тому можна тільки вітати заклик, хоча й далеко запізнаний, голови ВСЦ ЄХБ Валерія Антонюка, який у дискусії служителів щодо мови зазначив: «Брати, хотів би всіх служителів церков закликати до того, аби після 25 років свободи і двох воєн ми, все ж таки, почали нарешті володіти українською і проповідувати українською. Пробачте, але якщо нема мови – не буде

країни. Дивно, що багато хто вивчив і англійську, й інші мови, але так і не спромігся у своїй країні вивчити українську. Вважаю, що це все ще відлуння минулої потужної пропаганди ССРСР. Пора вибиратися з цього. Розмовляйте і проповідуйте якою хочете – після того, як можете це робити державною» [Цит. за: 10]. На жаль, ці слова залишаються допоки непочутими – російська й надалі продовжує домінувати у громадах, а значить справа русифікації України триває.

А ось впровадження української в громадах українських п'ятидесятників стало вже нормою. Українські п'ятидесятники відкрито доводять свою проукраїнську громадянську позицію, культивують українськість своїх громад, на ділі позиціонують себе патріотами України. Причина проста – вони не є членами будь-яких під орудою Москви євроазійських союзів, асоціацій чи місій: вільні від московсько-євразійських ідеологічних впливів, українські п'ятидесятники дедалі повніше стають українськими по духу. Чимала заслуга в цьому належить чинному президенту Всеукраїнського Союзу Церков християн віри євангельської – п'ятидесятників Михайлу Паночку.

Добре слово варто сказати і про Українську Лютеранську церкву (УЛЦ). Ця протестантська конфесія робить все можливе для того, щоб бути українською не лише за назвою. Примітно, що українські лютерани є на сьогодні єдиними, хто з усіх існуючих традиційних протестантських конфесій в Україні виношує ще з початку 90-х років минулого століття ідею стати національною церквою українського народу. Українськість УЛЦ виявляється насамперед в її чіткій проукраїнській позиції. Оцінки українських лютеран різко дисонують з позицією не лише інших протестантів в Україні, а й передовсім лютеран німецької і шведської традиції, бо ті зазвичай тримаються нейтралітету стосовно політики й української національної ідеї [11, с. 39].

Згідно з уявленнями сучасного протестантизму, глобалізація, розбудова «світу без кордонів», а, отже, руйнація національних, культурних, релігійних відмінностей розглядаються, до певної міри, як позитив, оскільки у такий спосіб відбувається наближення есхатологічних часів [12, с. 29]. Ставка ж на національне тільки гальмує це наближення, а значить суперечить духу Євангелії. Українські баптисти повчають: «Церква закликає людей до спорідненості у Христі ... Добрий Новини чужий егоцентричний погляд людини на світ», а тому вкрай неприпустимо «оцінювати явища навколишнього світу крізь призму традицій і норм своєї етнічної групи». «Необхідно провести чітку грань між проповіддю Євангелії і проголошенням цінностей своєї культури» [12, с. 29].

Не випадково ідея, на зразок «русского мира» вже на початку 90-х років минулого століття складала осереддя пострадянського протестантизму – в його теології, в системі цінностей, у способі життя, в соціальній позиції. Але оскільки першоосновою Кирило-Путінського «русского мира» оголошувалося Російське православ'я, він був для протестантів неприйнятним – чужим, навіть ворожим [13], тому альтернативу останньому протестанти віднайшли в євразійстві.

Незважаючи на те, що євангельський протестантизм у СРСР зазнавав серйозних утисків, його розвал, як це не видається парадоксальним, більшість протестантів

сприйняли, як трагедію. Тому після розпаду Радянського Союзу саме протестанти виявились першими, хто подався створювати свої наднаціональні структури з тим, щоб хоч у такий спосіб продовжити для себе існування відносин у «радянському форматі» [14]. Так, паралельно з утворенням на пострадянських теренах незалежних країн «зі своїми кордонами, митницями, законами, валютами, для того щоб підтримувати духовне спілкування євангельських християн-баптистів», у 1991 р. створюється «Євро-Азіатська федерація союзів євангельських християн-баптистів», яку один з її лідерів – В. Нестерук, президент ЄАФ з 2008 р. – навіть порівняв із «Радянським Союзом», що існує на рівні пострадянського баптистського братства [15].

Євразійську ідеологію Кремль підкинув українським протестантам із далекоглядною метою. Російськомовність, радянська ментальність, широка розгалуженість організаційних зв'язків, чітка ієрархічна структура і, як наслідок, вплив керівних органів на підпорядковані інституції, рядові громади, віруючих – все це перетворює протестантів в Україні на потенційних популяризаторів євразійства, а значить – пропагандистів ідей розбудови нового «совка», який наново б «сплотила Велика Русь». Подібні тенденції вкрай небезпечні особливо сьогодні, коли, як зауважує директор Національного Інституту стратегічних досліджень академік Володимир Горбулін, «після провалу плану по силовому встановленню «Новоросії», Росія буде працювати над «самоліквідацією України як держави» [16].

І якщо протестанти в Україні найближчим часом не зміняться – не стануть в Україні діяти на її користь, не стануть поважати її державну незалежність, не стануть на захист української мови, не стануть утверджувати українськість своїх громад, зрештою, не стануть патріотами України, то вони й надалі будуть допомагати Росії нищити Україну.

Список використаних джерел

1. The Whole Church taking the Whole Gospel to the Whole World: Part One – The Whole Gospel, В. 4 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lausanne.org/documents/twg-three-wholes.html>
2. Сергей Ряховский: «Для нас это принципиально, чтобы люди слушали проповедь и видели российский флаг» // Международное Евразийское Движение. – 30.09.2004 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://med.org.ru/article/1975>
3. Лункин Р. Церковь и государство: Российские протестанты и стратегия политического действия // Евангелие. Христианский портал [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.evangelie.ru/forum/t20189.html>
4. На гребені протистояння // Євангельська нива. – №3/2014 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://ecbua.info/images/stories/en/EN3_14_ukr.pdf
5. Знайомтесь з Денисом: Свідчення про Ісуса в Євразії // Innovista. – 12 Aug 2015 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.innovista.org/ua/news/знайомтесь-з-денисом-свідчення-про-ісуса-в-євразії>
6. Савицкий П. Н. Евразийство как исторический замысел // Международное Евразийское Движение [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://med.org.ru/article/802>
7. Трансформации миссионерского движения в Украине // Христианская экспертно-исследовательская инициатива. – Февраль 23, 2017 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://re-vision.pro/2017/02/2877/>; У Львові дискутували про майбутнє протестантської богословської освіти у Східній Європі // РІСУ – Релігійно-інформаційна служба України. – 29 вересня 2016 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: https://risu.org.ua/ua/index/all_news/culture/theology/64619

8. Мелешко А., Тетерятников К., Черенков М. Миссия в Евразии: опыт и новые инициативы евангельских церквей (Часть 1: Обзор). – К., 2017.

9. Самохин А. В. Исторический путь евразийства как идейно-политического течения (ч.2) // Альманах «Восток». – №3 (15). – Март, 2004 [Електрон. ресурс]. – Режим доступа: http://www.situation.ru/app/j_art_317.htm

10. Романюк М. Українські баптисти і мовне питання // Scripta – блог Миколи Романюка. – Листопад 9, 2016 [Електрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rmikola.com/pohlyad/ukrayinski-baptysty-i-movne-pytannya.html>

11. Любашенко В. Феномен українського лютеранства // Людина і світ. – 2001. – №7.

12. Антонюк В. Як ставитися до біометричних паспортів? // Євангельська нива. – №4/2012 [Електрон. ресурс]. – Режим доступа: http://ecbua.info/images/stories/en/EN4_12.PDF

13. «Русский мир» глазами протестантов // Слово для тебя: [Електрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.word4you.ru/publications/10779/>

14. «Форум 20» подвёл итоги двадцатилетия активной евангельской миссии после распада СССР // Ассоциация «Духовное Возрождение» [Електрон. ресурс]. – Режим доступа: http://asr-rm.org/?page_id=1277&paged=14

15. «Русский мир» глазами протестантов // Слово для тебя [Електрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.word4you.ru/publications/10779/>

16. Після провалу проекту «Новоросія» Кремль визначив нову мету. – Горбулін // Експрес – онлайн. – 11.03.2017 [Електрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://expres.ua/news/2017/03/11/232219-provalu-proektu-novorosiya-kreml-vyznachyv-novu-metu-gorbulin>

References

1. The Whole Church taking the Whole Gospel to the Whole World: Part One – The Whole Gospel, B, 4 [Електрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.lausanne.org/documents/twg-three-wholes.html>

2. Sergej Rjahovskij: «Dlja nas jeto principal'no, chtoby ljudi slushali propoved' i videli rossijskij flag» // Mezhdunarodnoe Evrazijskoe Dvizhenie. – 30.09.2004 [Електрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://med.org.ru/article/1975>

3. Lunkin R. Cerkov' i gosudarstvo: Rossijskie protestanty i strategija politicheskogo dejstvija // Evangelie. Hristianskij portal [Електрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.evangelie.ru/forum/t20189.html>

4. Na grebeni protystojannja // Jevangel's'ka nyva. – №3/2014 [Електрон. ресурс]. – Режим доступа: http://ecbua.info/images/stories/en/EN3_14_ukr.pdf

5. Znajomtes' z Denysom: Svidchennja pro Isusa v Jevrazii // Innovista. – 12 Aug 2015 [Електрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.innovista.org/ua/news/znajomtes'-z-denysom-svidchennja-pro-isisa-v-jevrazii>

6. Savickij P. N. Evrazijsvo kak istoricheskij zamysel // Mezhdunarodnoe Evrazijskoe Dvizhenie [Електрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://med.org.ru/article/802>

7. Transformacii missionerskogo dvizhenija v Ukraine // Hristianskaja jekspertno-issledovatel'skaja iniciativa. – Fevral' 23, 2017 [Електрон. ресурс]. – Режим доступа: [http://re-vision.pro/2017/02/2877; U L'vovi dyskutuvaly pro majbutnje protestants'koi' bogoslovs'koi' osvity u Shidnij Jevropi // RISU – Religijno-informacijna sluzhba Ukrai'ny. – 29 veresnja 2016 \[Електрон. ресурс\]. – Режим доступа: https://risu.org.ua/ua/index/all_news/culture/theology/64619](http://re-vision.pro/2017/02/2877; U L'vovi dyskutuvaly pro majbutnje protestants'koi' bogoslovs'koi' osvity u Shidnij Jevropi // RISU – Religijno-informacijna sluzhba Ukrai'ny. – 29 veresnja 2016 [Електрон. ресурс]. – Режим доступа: https://risu.org.ua/ua/index/all_news/culture/theology/64619)

8. Meleshko A., Teterjatnikov K., Cherenkov M. Missija v Evrazii: opyt i novye iniciativy evangel'skih cerkvej (Chast' 1: Obzor). – K., 2017.

9. Samohin A. V. Istoricheskij put' evrazijsva kak idejno-politicheskogo techenija (ch.2) // Al'manah «Vostok». – №3 (15). – Mart, 2004 [Електрон. ресурс]. – Режим доступа: http://www.situation.ru/app/j_art_317.htm

10. Romanjuk M. Ukrai'ns'ki baptysty i movne pytannja // Scripta – блог Миколи Романюка. – Листопад 9, 2016 [Електрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rmikola.com/pohlyad/ukrayinski-baptysty-i-movne-pytannya.html>

11. Ljubashhenko V. Fenomen ukrai'ns'kogo ljuteranstva // Ljudyna i svit. – 2001. – №7.

12. Antonjuk V. Jak stavytysja do biometrychnykh pasportiv? // Jevangel's'ka nyva. – №4/2012 [Електрон. ресурс]. – Режим доступа: http://ecbua.info/images/stories/en/EN4_12.PDF

13. «Russkij mir» glazami protestantov // Slovo dlja tebjja: [Електрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.word4you.ru/publications/10779/>

14. «Forum 20» podvjol itogi dvadcatiletija aktivnoj evangel'skoj missii posle raspada SSSR // Associacija «Duhovnoe Vozrozhdenie» [Електрон. ресурс]. – Режим доступа: http://asr-rm.org/?page_id=1277&paged=14

15. «Russkij mir» glazami protestantov // Slovo dlja tebjja [Електрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.word4you.ru/publications/10779/>

16. Pislja provalu proektu «Novorosija» Kreml' vyznachyv novu metu. – Gorbulin // Ekspres – onlajn. – 11.03.2017 [Електрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://expres.ua/news/2017/03/11/232219-provalu-proektu-novorosiya-kreml-vyznachyv-novu-metu-gorbulin>

Mazur G., graduate student of the Department of Humanitarian Security of the National Institute for Strategic Studies (Ukraine, Kyiv), gileya.org.ua@gmail.com

Ideology of Eurasia in Ukrainian Protestantism

If Western Protestants and Neoprotestants preaching about «universal Christian brotherhood», thus are carriers of postmodern global culture, come forward as propagandists of Westernization of the world, missionaries from countries, so-called «near abroad» uniting at different sorts Eurasian institutes, seminaries, unions, missions, services, conferences, associations orientated on supporting links at the former Soviet Union and consequently on development of Russian empire – Russia as Eurasia, «Russia-Eurasia».

Keywords: Protestantism, Eurasian, Russia, Eurasia, USSR, Ukraine.

* * *

УДК 211.1

Завідник Б.,

доктор філософії PhD, кандидат філософських наук,
Український католицький університет
(Україна, Львів), zavidnyak@gmail.com

ТЕОДИЦЯ ІСААКА НЬЮТОНА І ЧАРЛЬЗА ДАРВІНА

Розглянуто філософсько-богословські погляди Ісаака Ньютона і Чарльза Дарвіна, зокрема: теодицейні погляди. Розкриваються філософсько-богословські виміри параметрів трансцендентності і з'ясовуються його відносини зі світом і людиною. Крізь призму історіографії висвітлюється роль книги «Philosophiae naturalis principia mathematica» Ньютона і «Походження видів» Дарвіна. Методом герменевтики проводиться аналіз теодицейної думки Ньютона і Дарвіна в контексті історично-критичних досліджень останніх років. Новизна дослідження полягає у з'ясуванні пізнавальної ролі досвіду в обґрунтуванні доказів Божого буття на основі висновків філософсько-богословського осмислення. Трансцендентність розуміється як онтологічна категорія і розглядається в контексті з ключовими темами християнської філософії, такими як час і вічність, творення і Бог та ін.

Ключові слова: Бог, Ідеї, докази Божого Буття, онтологія, метафізика, теодицея, філософія природи, трансцендентальний, Істина.

«Species tot numeramus quot in principio creavit infinitum ens»

(«Ми нараховуємо стільки видів, скільки їх спочатку створив Безконечний Суцільний»)

Карл Лінней (1707–1778).

Біблійні слова «Все премудрістю створив» надихають не одне покоління науковців, наділених філософським складом розуму. Так, Всесвіт у тлумаченні Ляйбніца випромінював красу і лад внаслідок будови на принципах доцільності. Провести дослідження часового виміру принципу множинності, озвученого ще Платоном, і не відкрити еволюції у XVIII ст., ставало неможливо. Тож виток натурфілософії зауважуються ще в давньогрецькій філософії, у твердженнях Геракліта, Анаксимандра, Аристотеля, стоїків та епікурейців.